УДК 340.12:352.07(477)
DOI https://doi.org/10.51989/NUL.2026.4.23

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР ПРОЦЕСУ САМООРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Стечишин Алла Василівна,
orcid.org/0009-0002-0550-4390
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права імені академіка УАН о. Івана Луцького
Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила»

У статті здійснено теоретико-правове осмислення самоорганізації територіальної громади як безперервного процесу перетворення спільних потреб жителів на узгоджену колективну дію. Обґрунтовано, що цей процес не можна ототожнювати з діяльністю органів самоорганізації населення, громадською участю, волонтерством або функціонуванням громадських об'єднань. Названі явища є окремими формами та результатами ширшої здатності громади самостійно виявляти проблеми, об'єднувати ресурси, виробляти правила й вступати у правову взаємодію з публічною владою. Запропоновано авторське визначення самоорганізації територіальної громади та розкрито її соціальний і юридичний виміри. Визначено послідовні стадії цього процесу, до яких належать усвідомлення спільної потреби, комунікація, добровільне об'єднання, внутрішнє нормативне впорядкування, колективна дія, правова інституціоналізація та суспільний контроль результатів. Розмежовано автономний, партнерський і делегований режими взаємодії громадської ініціативи з органами місцевого самоврядування. Доведено, що правове регулювання має гарантувати можливість самоорганізації, але не повинно підпорядковувати її адміністративній вертикалі або вимагати передчасної формалізації. Особливу увагу приділено волонтерським, сусідським і мережевим ініціативам, які в умовах війни забезпечують взаємодопомогу, підтримку внутрішньо переміщених осіб, реагування на безпекові загрози та збереження базових послуг. Водночас наголошено, що суспільна ініціатива не може підміняти відповідальність держави й органів місцевого самоврядування. Сформульовано критерії належної самоорганізації, які охоплюють добровільність, інклюзивність, автономність, легітимність представництва, правову визначеність, прозорість ресурсів, підзвітність і здатність до адаптації. Зроблено висновок, що самоорганізація є не допоміжною активністю населення, а необхідною властивістю дієздатної територіальної громади та важливою умовою демократичної стійкості України.

Ключові слова: *територіальна громада, самоорганізація, місцеве самоврядування, громадська участь, органи самоорганізації населення, волонтерство, суспільна стійкість, воєнний стан.*

Stechyshyn Alla. Theoretical and Legal Dimension of the Territorial Community Self-Organisation Process

The article develops a theoretical and legal understanding of territorial community self-organisation as a continuous process through which residents transform shared needs into coordinated collective action. It argues that this process cannot be reduced to the activity of neighbourhood self-organisation bodies, public participation, volunteering or civil society organisations. These phenomena represent particular forms and outcomes of the broader capacity of a community to identify problems, pool resources, create internal rules and enter into legal interaction with public authorities. An original definition of territorial community self-organisation is proposed and its social and legal dimensions are distinguished. The process is described through the stages of recognising a common need, communication, voluntary association, internal normative ordering, collective action, legal institutionalisation and public oversight of results. Autonomous, partnership-based and delegated modes of interaction between civic initiatives and local self-government bodies are identified. The article argues that legal regulation should

guarantee the possibility of self-organisation without subordinating it to an administrative hierarchy or demanding premature formalisation. Particular attention is paid to volunteer, neighbourhood and network initiatives that provide mutual aid, support internally displaced persons, respond to security threats and maintain basic services during the war. At the same time, civic initiative must not replace the continuing responsibility of the state and local self-government. Criteria for proper self-organisation include voluntariness, inclusiveness, autonomy, legitimate representation, legal certainty, transparency of resources, accountability and adaptability. It is concluded that self-organisation is not an auxiliary activity of the population but an essential quality of a capable territorial community and an important condition for Ukraine's democratic resilience during the war and post-war recovery.

Key words: *territorial community, self-organisation, local self-government, public participation, neighbourhood self-organisation bodies, volunteering, community resilience, martial law.*

Постановка проблеми. Територіальна громада у конституційному правопорядку України є не лише сукупністю жителів певної території, а й визнається первинним суб'єктом місцевого самоврядування, здатним самостійно вирішувати питання місцевого значення [4]. Реальність цієї здатності залежить не тільки від наявності місцевої ради, виконавчих органів, бюджету чи комунальної власності. Її основою є спроможність жителів виявляти спільні потреби, узгоджувати відмінні інтереси, добровільно об'єднувати зусилля та відповідально діяти заради загального результату. Саме така спроможність утворює зміст самоорганізації територіальної громади.

У правничій науці самоорганізацію часто розглядають через окремі інституційні прояви. До них належать органи самоорганізації населення, громадські слухання, місцеві ініціативи, громадські об'єднання та волонтерська діяльність. Такий підхід дає змогу дослідити правовий статус конкретних суб'єктів і процедур, але залишає поза увагою сам процес виникнення колективної дії. Громада може самоорганізовуватися ще до створення формального органу або реєстрації об'єднання. Водночас наявність юридично оформленої структури не гарантує реальної самоорганізації, якщо жителі не впливають на її діяльність, не довіряють представникам або не отримують інформації про використані ресурси.

В умовах повномасштабної війни територіальні громади стали простором швидкої мобілізації допомоги, підтримки військових і внутрішньо переміщених осіб, облаштування укриттів, відновлення пошкодженої інфраструктури та збереження повсякденного життя. Значна частина таких дій виникла раніше, ніж були вироблені формальні процедури їх координації. Це засвідчило суспільну силу горизонтальних зв'язків, але водночас виявило ризики непрозорого використання ресурсів, нерівного представництва, виснаження активістів і поступового перекладання публічних обов'язків на волонтерські мережі. Тому самоорганізація громади потребує теоретико-правового пояснення, яке поєднає свободу суспільної ініціативи з вимогами законності, відповідальності та захисту прав людини.

Стан дослідження. У сучасному науковому доробку можна виокремити інституційно-правовий, комунікативний, соціально-нормативний і безпековий підходи до розуміння самоорганізації територіальної громади. Для прикладу О. Євтушенко і Л. Стадніченко розглядають органи самоорганізації населення як інституційну форму участі жителів у вирішенні місцевих питань [3], тоді як В. Петрушевська акцентує на посередницькій ролі старости у налагодженні взаємодії між жителями та органами місцевого самоврядування [5]. І. Дробуш і С. Іщук розкривають правові засади волонтерської діяльності в громадах [1], а О. Шульга пов'язує активність місцевих спільнот із формуванням суспільної стійкості та здатністю громад діяти в кризових умовах [9]. Натомість соціально-нормативний підхід представлений концепцією Е. Остром, відповідно до якої сталість колективної дії залежить від довіри, взаємності та здатності учасників самостійно виробляти й підтримувати спільні правила [11]. Д. Олдріч і М. Меєр обґрунтовують значення соціального капіталу для стійкості громад [10], а К. Заремба та Е. Мартін пов'язують активізацію українського громадянського суспільства з розвитком відчуття спільноти й відповідальності за колективний результат [13].

В. Степаненко і С. Стюарт розвивають безпековий підхід, у межах якого громадянська активність під час війни постає формою суспільної мобілізації та захисту держави [12].

Водночас недостатньо дослідженими залишаються цілісний процес самоорганізації територіальної громади, його стадії та режими, співвідношення неформальної ініціативи з юридично визначеними інститутами, критерії легітимності представництва, а також правові межі діяльності самоорганізованих груп під час війни й повоєнного відновлення.

Мета статті. Метою статті є теоретико-правове обґрунтування самоорганізації територіальної громади як самостійного процесу, визначення його ознак, стадій, форм, правових режимів і критеріїв належності, а також розкриття його значення для стійкості місцевого самоврядування в умовах війни та майбутнього відновлення України.

Виклад основного матеріалу. Насамперед слід констатувати, що самоорганізація має процесуальний, а не статичний характер. Вона не виникає внаслідок одного рішення місцевої ради й не завершується після створення певного органу. Її початком є усвідомлення жителями того, що окрема потреба має спільне значення і не може бути належно задоволена лише індивідуальними діями. Подальший розвиток залежить від комунікації, довіри, готовності розподіляти обов'язки та визнання спільних правил. Юридична форма з'являється на тому етапі, коли вже сформована здатність до колективної дії потребує правового визнання, захисту або взаємодії з публічною владою.

На нашу думку, самоорганізацію територіальної громади слід визначати як безперервний, добровільний і нормативно впорядковуваний процес, у межах якого жителі на основі територіальної належності та усвідомленого спільного інтересу встановлюють горизонтальні зв'язки, виробляють правила взаємодії, об'єднують доступні ресурси й здійснюють колективні дії для вирішення питань місцевого значення. Правове значення цього процесу виявляється у переході від соціальної потреби до визнаної форми участі, публічної вимоги, партнерської діяльності або рішення органу місцевого самоврядування. У такий спосіб самоорганізація поєднує соціальну активність жителів із муніципальним правопорядком.

Для послідовного розкриття змісту цього процесу доцільно виокремити п'ять взаємопов'язаних складових. По-перше, це мотиваційно-комунікативна складова яка охоплює усвідомлення спільної проблеми, виникнення довіри та готовності діяти разом. По-друге, нормативно-організаційна складова відображає вироблення внутрішніх правил, розподіл функцій і формування представництва. Третя, інституційно-правова складова пов'язана з вибором форми діяльності та взаємодією з органами місцевого самоврядування. Четверта, правосоціалізаційна виявляється у набутті учасниками досвіду відповідальної колективної дії. Власне п'ята, функціонально-безпекова розкриває значення самоорганізації для стійкості громади під час війни та повоєнного відновлення. Ці складові не існують ізольовано, а послідовно доповнюють одна одну в межах єдиного процесу.

Першою передумовою самоорганізації є формування мотиваційно-комунікативного зв'язку між жителями. Його основою виступає не просто проживання в одному населеному пункті, а усвідомлення взаємозалежності. Стан дороги, укриття, школи, водопостачання або громадської безпеки впливає на різні групи населення і створює потребу в узгодженій дії. Саме спільний простір дає змогу окремим особам побачити в індивідуальній проблемі місцевий інтерес. Водночас територіальність не слід зводити лише до реєстрації місця проживання. В умовах масштабного переміщення населення до громади долучаються люди, які фактично проживають на її території, працюють, навчаються, користуються послугами та беруть участь у взаємодопомозі. Їх виключення з процесів самоорганізації послаблює громаду й поглиблює розрив між юридичним статусом і реальною соціальною належністю.

З'ясування мотиваційної основи дає змогу розмежувати самоорганізацію та близькі до неї явища. Громадська участь відображає залучення жителів до підготовки, прийняття, виконання або контролю публічних рішень. Вона становить процедурний про-

яв самоорганізації, але може відбуватися і в межах механізмів, повністю створених органом влади. Орган самоорганізації населення є передбаченим законом представницьким інститутом, який утворюють жителі частини території села, селища або міста [8]. Він може стати результатом самоорганізації, проте не охоплює всіх її проявів. Громадське об'єднання ґрунтується передусім на спільності інтересу, тоді як самоорганізація територіальної громади завжди зберігає зв'язок із певним місцевим простором і потребами людей, які в ньому живуть.

Після усвідомлення спільної потреби самоорганізація переходить у нормативно-організаційну площину. Спочатку жителі обмінюються інформацією, визначають межі спільного інтересу та з'ясовують готовність діяти разом. Далі формується коло учасників, розподіляються функції й узгоджуються способи прийняття рішень. Наступним кроком стає визначення правил використання ресурсів, представництва та звітування. Колективна дія може залишатися неформальною або набути правової форми. Завершальним елементом кожного циклу є оцінювання результату, підзвітність і коригування правил. Після цього процес не припиняється, а продовжується на новому рівні з урахуванням набутого досвіду.

Центральним елементом цієї складової є внутрішнє нормотворення. Учасники виробляють правила, які визнають справедливими й обов'язковими для спільної діяльності. Вони можуть визначати повноваження координаторів, порядок ухвалення рішень, способи звітування, умови користування спільним майном і процедури вирішення конфліктів. Теорія колективної дії пояснює, що сталість співпраці залежить не лише від зовнішніх санкцій, а й від здатності учасників самостійно створювати зрозумілі правила, спостерігати за їх виконанням і підтримувати взаємність [11, p. 142]. Отже, самоорганізація формує первинний досвід правового саморегулювання ще до набуття ініціативою формалізованого статусу.

Власне, вироблення правил не усуває відмінностей між учасниками, а створює порядок їх узгодження. Територіальна громада складається з людей і груп, які відрізняються за віком, майновим становищем, професією, місцем проживання, досвідом переміщення та баченням місцевого розвитку. Колективна дія стає легітимною не тоді, коли ці відмінності зникають, а тоді, коли процедура дає змогу їх відкрито висловити й аргументовано узгодити. Тому рішення активної меншості не може автоматично подаватися як воля всієї громади. Представник або координатор повинен мати зрозумілий мандат, бути підзвітним учасникам і допускати можливість зміни або припинення такого мандата.

Сформована внутрішня організація закономірно порушує питання про правову форму колективної діяльності. Саме на цьому етапі виявляється інституційно-правова складова самоорганізації. Її зміст доцільно розкривати через автономний, партнерський і делегований режими. В автономному режимі жителі діють власними силами в межах закону та не потребують управлінського рішення органу влади. Так відбувається сусідська взаємодопомога, добровільне впорядкування спільного простору або інформаційна підтримка вразливих осіб. Партнерський режим виникає тоді, коли громадська ініціатива й орган місцевого самоврядування погоджують мету, ресурси та відповідальність. Делегований режим передбачає виконання формалізованим інститутом окремих повноважень із використанням публічних ресурсів. Перехід між цими режимами має бути добровільним, прозорим і юридично визначеним.

Необхідність такої взаємодії випливає із самої природи місцевого самоврядування. Європейський стандарт поєднує право місцевої влади з реальною спроможністю управляти суттєвою часткою публічних справ під власну відповідальність та в інтересах населення [2]. Українське законодавство визнає безпосередню участь територіальної громади поряд із діяльністю утворених нею органів [7]. Тому місцева влада повинна не лише приймати рішення від імені жителів, а й підтримувати умови для їхньої самостійної ініціативи. Така підтримка може охоплювати доступ до інформації, приміщень, навчання, консультацій, малих грантів і процедур участі. Водночас вона не повинна перетворюватися на адміністративний дозвіл для кожної колектив-

ної дії або на засіб політичного контролю над активними групами.

Звідси випливає потреба у пропорційному правовому регулюванні. Надмірна формалізація у вигляді складної реєстрації, значної кількості підписів, тривалих погоджень або детальної звітності ще до початку діяльності підвищує вартість участі й відсіює невеликі ініціативи. Протилежна крайність також створює ризики. Неформальна група, яка збирає значні кошти, розпоряджається майном або представляє громаду перед владою, повинна дотримуватися мінімальних вимог прозорості та підзвітності. Як наслідок, інтенсивність правового регулювання має залежати від масштабу ресурсів, тривалості діяльності, впливу на права інших осіб і характеру взаємодії з публічною владою. Право повинно не підміняти ініціативу, а забезпечувати її передбачуваність і захист.

Найвиразніше поєднання громадської ініціативи та юридичної форми виявляється в діяльності органів самоорганізації населення. Вони створюються жителями за територіальним принципом, отримують визначені законом власні повноваження та можуть наділятися місцевою радою додатковими повноваженнями й ресурсами [8]. Їхня цінність полягає у наближеності до повсякденних потреб будинку, вулиці, кварталу або мікрорайону. Водночас залежність від рішення ради, недостатність фінансування та складність процедур можуть перетворювати такі органи на формальні або контрольовані структури [3, с. 295]. Тому їх правовий статус має забезпечувати не лише включення до муніципальної системи, а й реальну організаційну самостійність.

Посередницьку роль у старостинських округах виконує також староста. На відміну від органу самоорганізації населення він є посадовою особою місцевого самоврядування і тому не може вважатися формою громадської самоорганізації. Проте староста здатний створювати комунікаційний простір, у якому місцеві потреби стають видимими для органів громади, а жителі отримують інформацію про можливості участі. Результативність цієї функції залежить від постійного контакту, довіри та здатності залучати людей до вирішення спільних питань, а не лише передавати їхні звернення до адміністративного центру [5, с. 13]. Отже, староста не замінює самоорганізацію, а може підтримувати її зв'язок із муніципальними інституціями.

Інституційна взаємодія потребує належних каналів комунікації, що зумовлює перехід до правосоціалізаційної складової. Цифрові засоби змінили швидкість і просторові межі самоорганізації. Місцеві групи в соціальних мережах, електронні петиції, краудфандингові платформи та цифрові карти потреб дають змогу швидко обмінюватися інформацією і залучати ресурси. Проте цифровий канал сам по собі не гарантує демократичності. Алгоритми можуть підсилювати найбільш емоційні позиції, а відсутність ідентифікації ускладнює визначення представницької ваги висловленої думки. Частина жителів не має належних цифрових навичок або доступу до технологій. Тому цифрова самоорганізація повинна доповнюватися особистою взаємодією, зрозумілими правилами перевірки інформації та захистом персональних даних.

Правосоціалізаційний зміст самоорганізації не обмежується використанням комунікаційних інструментів. Участь у спільній справі навчає людину співвідносити власний інтерес із правами інших, аргументувати позицію, виконувати взяті зобов'язання, контролювати представників і мирно вирішувати конфлікти. Ці навички не виникають лише внаслідок ознайомлення із законодавством. Вони формуються через досвід колективного вироблення правил і відповідальності за їх наслідки. Місцева влада може підтримувати цей процес через громадянську освіту, консультаційну допомогу та відкриті процедури. Водночас вона не повинна наперед визначати допустимий зміст громадської ініціативи, оскільки це перетворює освіту на засіб адміністративної лояльності.

Наслідком такого досвіду стає зростання довіри, яка водночас є початковою умовою самоорганізації. Для початку спільної дії потрібне мінімальне очікування, що інші учасники виконають домовленості. Успішна взаємодія посилює це очікування і створює соціальний капітал для вирішення нових проблем. Д. Олдріч і М. Меєр показують значення зв'язків усередині спільноти, між різними групами та з публічними інституціями для здатності відновлюватися піс-

ля криз [10, p. 260]. Проте тісні внутрішні зв'язки можуть закривати групу від інших жителів. Отже, стійка самоорганізація потребує поєднання внутрішньої згуртованості з відкритістю до ширшої громади.

Функціонально-безпекова складова особливо виразно виявляється в умовах війни. У цей період самоорганізація дає змогу використовувати локальні знання, швидко виявляти потреби, створювати резервні канали допомоги та підтримувати людей, яких не одразу охоплюють формальні системи. Правове забезпечення стійкості громад потребує поєднання публічної координації, партнерства й активної участі жителів [9, с. 248]. Дослідження українського громадянського суспільства пов'язують його активність із відчуттям спільноти, відповідальністю та готовністю діяти за відсутності повних інструкцій [13, p. 211]. Отже, війна не створила самоорганізацію, але різко посилила її значення та виявила здатність громад діяти в умовах невизначеності.

У цьому контексті слід визначити місце волонтерства. Законодавство пов'язує його з добровільною, соціально спрямованою та неприбутковою допомогою [6]. Тому волонтерська дія не є тотожною самоорганізації і може здійснюватися окремою особою без утворення стійкої місцевої спільноти. Проте під час війни волонтерські групи часто стали осередками громадської самоорганізації, оскільки виробили внутрішні правила, розподілили функції, налагодили координацію ресурсів і постійний зв'язок із жителями та місцевою владою. Воєнне волонтерство підтвердило, що горизонтальні мережі можуть виконувати критично важливі функції у взаємодії з державними й муніципальними інституціями [12, p. 156]. Органи місцевого самоврядування повинні створювати умови для такої діяльності, але утримуватися від політичного підпорядкування або вибіркової підтримки лояльних ініціатив [1, с. 331].

Розширення функцій самоорганізованих груп під час війни водночас загострює питання правових меж їхньої діяльності. Громадська ініціатива не може самостійно встановлювати примусові правила для всіх жителів, обмежувати конституційні права або привласнювати владні повноваження. Особливої обережності потребують збирання персональних даних, поширення інформації про переміщення людей, використання зброї, контроль доступу до допомоги та формування неофіційних списків благонадійності. Навіть суспільно корисна мета не виправдовує невизначений примус. Органи публічної влади повинні забезпечити законні канали координації, захист учасників і можливість оскарження рішень, які впливають на права людини.

Визначення цих меж дає змогу не допустити іншої крайності, якою є підміна самоорганізацією публічного обов'язку. Волонтери можуть швидше доставити допомогу, відремонтувати приміщення або зібрати кошти на обладнання. Проте держава й органи місцевого самоврядування зберігають відповідальність за безпеку, базові послуги, соціальний захист, рівний доступ і законне використання бюджетних ресурсів. Якщо тривала суспільна мобілізація компенсує системну бездіяльність влади, добровільна участь поступово перетворюється на вимушене заміщення. Отже, партнерство є належним тоді, коли воно доповнює публічну спроможність, а не приховує її відсутність.

Поряд із зовнішніми правовими обмеженнями самоорганізація має внутрішні ризики. Активна група може монополізувати право говорити від імені громади, перешкоджати участі незгодних осіб або використовувати суспільні ресурси для приватної вигоди. Неформальне лідерство іноді стає стійким і непідзвітним. У воєнний час ці ризики посилюються дефіцитом часу, закритістю частини інформації та моральним тиском на тих, хто ставить критичні запитання. Запобігти цьому можна через відкриті правила членства, колегіальність рішень, регулярне звітування, розмежування особистих і спільних коштів та можливість мирної зміни координаторів.

Виявлені ризики дають підстави сформулювати критерії належної самоорганізації, які охоплюють усі п'ять розглянутих складових. Добровільність виключає примус до участі або внесків. Інклюзивність забезпечує можливість бути почутими різним групам жителів. Автономність захищає ініціативу від адміністративного чи партійного підпорядкування. Легітимність представництва вимагає зрозумілого мандата та його періодичного підтвердження. Правова

визначеність установлює межі діяльності й доступні способи захисту. Прозорість ресурсів дає змогу перевірити їх походження та використання. Підзвітність поєднує звітування з відповідальністю за рішення. Адаптивність забезпечує здатність змінювати форми діяльності без втрати основних принципів і довіри.

Застосування цих критеріїв дає змогу відрізнити живу самоорганізацію від її формальної імітації. Велика кількість зареєстрованих інститутів не свідчить про активність громади, якщо вони не мають самостійної ініціативи, ресурсів і зв'язку з жителями. Так само численна неформальна мережа не є достатньо демократичною, якщо рішення приймає незмінне вузьке коло осіб. Тому оцінювати слід не організаційну форму саму по собі, а спосіб виникнення колективної волі, доступність участі, справедливість внутрішніх правил, зв'язок із публічним рішенням і здатність звітувати про результат. У такий спосіб критерії завершують теоретичну модель і водночас перетворюють її на інструмент аналізу конкретних практик.

Особливого значення ця модель набуде під час повоєнного відновлення. Жителі братимуть участь у визначенні пріоритетів відбудови, просторовому плануванні, поверненні переміщених осіб, інтеграції ветеранів, меморіалізації, контролі міжнародної допомоги та відновленні довкілля. Конфлікти інтересів у цих сферах є неминучими, оскільки рішення визначатимуть доступ до землі, житла, інфраструктури та значних фінансових ресурсів. Самоорганізація повинна забезпечувати не лише мобілізацію підтримки вже підготовлених проєктів, а й раннє залучення громади до визначення проблем, порівняння альтернатив і контролю виконання. Водночас публічна влада має гарантувати рівність процедур, захист прав людини та врахування загальнонаціональних інтересів.

Висновки. Отже, процес самоорганізації не протистоїть місцевому самоврядуванню, а надає йому суспільного змісту. Його внутрішня логіка розгортається від усвідомлення спільної потреби й формування комунікаційного зв'язку до вироблення правил, вибору інституційної форми, набуття досвіду відповідальної участі та реалізації функцій суспільної стійкості. Органи місцевого самоврядування перетворюють узгоджені потреби на юридично значущі рішення, тоді як самоорганізація підтримує постійний рух інформації, відповідальності та ініціативи від жителів до публічних інституцій і назад. Без цієї основи громада залишається переважно адміністративною одиницею. За умови належних правових гарантій вона стає дієздатною політико-правовою спільнотою, спроможною не лише вимагати рішень, а й брати участь у їх виробленні, виконанні та контролі.

Інформація про використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту використовувалися виключно для мовного редагування, перевірки граматики, перекладу або інших допоміжних завдань, без використання згенерованих ними об'єктів як результатів академічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дробуш І., Іщук С. Волонтерська діяльність в громадах: актуальні питання правової регламентації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 87, ч. 4. С. 329–335. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.4.51.

2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985. Ратифікована Законом України від 15.07.1997 № 452/97-ВР. База даних «*Законодавство України*». *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.

3. Євтушенко О. Н., Стадніченко Л. М. Органи самоорганізації населення в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2019. № 4. С. 291–315. DOI: https://doi.org/10.34132/pard2019.04.04.

4. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «*Законодавство України*». *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text.

5. Петрушевська В. К. Роль інституту старости у формуванні громадянського суспільства. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Вип. 1 (48). С. 12–16. DOI: https://doi.org/10.32782/pyuv.v1.2023.3.

6. Про волонтерську діяльність. Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. База даних «*Законодавство України*». *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text.

7. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. База даних «*Законодавство України*». *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text.

8. Про органи самоорганізації населення. Закон України від 11.07.2001 № 2625-III. База даних «*Законодавство України*». *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text.

9. Шульга О. В. Правові та організаційні засади резильєнтності міст України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 90, ч. 2. С. 245–252. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.2.35.

10. Aldrich D. P., Meyer M. A. Social Capital and Community Resilience. *American Behavioral Scientist*. 2015. Vol. 59, Iss. 2. P. 254–269. DOI: https://doi.org/10.1177/0002764214550299.

11. Ostrom E. Collective Action and the Evolution of Social Norms. *Journal of Economic Perspectives*. 2000. Vol. 14, No. 3. P. 137–158. DOI: https://doi.org/10.1257/jep.14.3.137.

12. Stepanenko V., Stewart S. "Who, If Not Us?": Civic Activism and Defence in Wartime Ukraine. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 2025. Vol. 38, Iss. 1. P. 152–168. DOI: https://doi.org/10.1080/13511610.2025.2467214.

13. Zarembo K., Martin E. C. Civil Society and Sense of Community in Ukraine: From Dormancy to Action. *European Societies*. 2024. Vol. 26, Iss. 2. P. 203–229. DOI: https://doi.org/10.1080/14616696.2023.2185652.

Дата першого надходження статті до видання: 21.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 03.11.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)